

Kitap Deęerlendirmesi

Çevrenin Korunmasında Mülkiyet Haklarının Rolü:

Eko-nomi, Richard L. Stroup

Mesut Koçak

Kocaeli Üniversitesi Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi, Liberte Yayınevi Editör Yardımcısı

Günümüzde, birey yaşamının çözüm bekleyen problemleri arasında çevresel tahribat ve kirlenme önemli bir konuma sahiptir. Kısa dönemde aşılabilir bir sorun olarak görülmemeyen çevresel kirlenme, sosyal ve beşerî çalışmalarla birlikte üzerinde sıkça durulan, beraberinde alternatif çözümler üretilen bir disiplin haline gelmiştir. Bu kapsamda Richard L. Stroup'un çevresel kirlenme üzerine hazırladığı *Eko-nomi* kitabı, alışlagelen yaklaşımların aksine, serbest piyasa düzeninin çevre sorunlarını zamanla azaltacağını öne sürmektedir. Kitap, genel çerçeveyi çizmeye çalışırken dört temel başlıkta tasnif edilmiş bir yöntem izlemektedir. Stroup, başlıklar içerisine çevresel problem ve çözümlerin daha iyi anlaşılması için nitelikli sorular eklemeyi ihmal etmemiş, bu soruları örneklerle yanıtlayarak aktarımı kuvvetlendirmeyi amaçlamıştır.

Eko-nomi kitabının ilk bölümü çevresel konular hakkında yaygın olarak dile getirilen başlıca problemleri yanıtlamaya çalışmaktadır. Okuyucuya çevre problemlerinin farklı bir perspektiften değerlendirilebileceğini göstermek için hazırlanan sorular, ekonominin çevresel kararların alınmasına nasıl uygulandığını anlamamız için iyi bir başlangıç sağlamaktadır. Ekonomi bilimi için temelde kıt kaynakların korunmasının mı yoksa diğer hizmetlerin giriş ve arzı için dönüştürülmesinin mi insanlık için daha yararlı olduğu yıllardır tartışılmalı bir sorun olmuştur. Buradan hareketle bakir bir alanı korumanın avantajları ile diğer hizmetleri geliştirmenin yararları eş zamanlı olarak sağlanamaz. Bu nehirlerin ve toprakların yönetimi üzerinde rekabet kaçınılmazdır. Tek sorun rekabetin alacağı biçimdir. Stroup'a göre, bu doğrultuda

alınacak olan kararlar toplumsal dinamiklere bırakıldığı zaman mâkul bir mutabakat sağlanabilecektir.¹

İkinci bölümde, özel olarak mülkiyet haklarının ve piyasa içerisinde gerçekleşen mübadelenin doğal kaynakları korumayı ve sürdürülebilir kılmayı nasıl teşvik ettiği ve gerekli bileşenler eksik olduğu zaman nelerin meydana gelebileceği açıklanmaktadır. Savunusunu kuvvetlendirmek için Aristo'ya atıfta bulunan Stroup, çok sayıda insanın yararlandığı ortak mallara daha az özen gösterilirken insanların kendilerine ait olan şeylere daha fazla dikkat ettiklerine değinmiştir. Yazar buradan hareketle Garrett Hardin'in Ortak Malların Trajedisi "*The Tragedy of Commons*" kavramı üzerinde durmayı da ihmal etmeyerek, mülkiyet haklarının tanımlanabilir, savunulabilir ve elden çıkarılabilir olması durumunda piyasa süreçlerinde, kıtlığın sebep olduğu çatışma sonucu çevre kirliliğinin alıcılar ve satıcıların karşılıklı çıkarları üzerinden işbirliği yapmasıyla çözülebileceğini açıklamıştır.²

Üçüncü bölümde hükümet tarafından gerçekleştirilen çevresel sorunlara yönelik faaliyetlerin ne gibi sorunlar doğurduğu ve doğurabileceği üzerinde durularak, bireyler adına bürokratik karar vericiler tarafından alınan kararların etkinsiz ve verimsiz olacağı öngörülmüştür. Bu sayede, hükümetlerin kamu zoru kullanarak çevreyi nasıl korumaya çalıştıkları ve bunu gerçekleştirirken bilgiyi nasıl topladıkları, karar vericilerin hangi müşevviklerle karşılaştığı, hükümetin kaynakların kullanımı ile çevre kalitesini kontrol etmek istediği zaman ne gibi faaliyetlerde bulunabileceği açıklanmaya çalışılmıştır. Stroup, ayrıca hükümet programlarının çevresel sorunlara yönelik halkın geniş çıkarına ilişkin belirli bir problemi çözmekten ziyade, aktif siyasî ve bürokratik yardım ile sonuçlandığını ifade etmiş, bu durumun sıkça yaşanmasının nedenini de Yüksek Mahkeme Yargıçısı Stephen Breyer'e ait Tünel Görüşü "*tunnel vision*" üzerinden açıklamaya çalışmıştır.³ Yazar çevresel problemlere bir çözüm olarak hükümette rekabeti getirmeyi savunmuş, bunu gerçekleştirmenin yolunu ise adem-i merkezileşme olarak göstermiştir. Şunu kabullenmek gerekir ki, yazarın ifade ettiği gibi biz bireyler hükümetlerden piyasa eksikliklerini ve çevresel tahribatı kolayca giderebileceklerini bekleyemeyiz. Hükümetler ve kamu politikası yapıcıları bir noktaya kadar katkı sağlayabilirler fakat hesap edilmeyen sonuçlara yol açan müşevviklerle ve bilgi problemleriyle karşı karşıya gelmeleri kaçınılmazdır.⁴

1 Stroup, Richard L. (2014). *Eko-nomi* (Çev.: Ahmet Uzun). Ankara: Liberte Yayınları, s. 19.

2 Stroup, 2014, ss. 41 – 46 - 71.

3 Stroup, 2014, ss. 75 - 82.

4 Stroup, 2014, ss. 109 – 111.

Son bölüm daha çok çevre politikası için mülkiyet haklarına ve piyasa ticaretine ne ölçüde bel bağlamamız gerektiği üzerinde durmaktadır. Stroup bu soruyu cevaplarken araştırmacı ve yazar Elizabeth Brubaker'dan yaptığı şu alıntıyı kullanmıştır:

"Hükümetler, kaynak tahribini ya da kirlenmeyi önleme görevine uygun olmadıklarını göstermişlerdir; gerçekten de onlar sık sık aktif biçimde bunu teşvik etmişlerdir... Uzun zamandan beri kaynaklar hükümetlerden alınıp, onların korunmasında güçlü menfaatleri olan bireylere ve topluluklara geri verilmektedir. Böyle bir kayma en iyi mülkiyet haklarının güçlendirilmesi ve şimdilerde hükümetler tarafından çarçur edilmekte olan kaynaklar için mülkiyet haklarının ihdas edilmesi suretiyle başarılabilir."⁵

Görüldüğü gibi mülkiyet haklarının geliştirilmesi beraberinde çevresel değerlerin korunmasını güvenceye almaktadır. Bu sayede bireyler sahip oldukları varlığı korumak için mülkiyet haklarına zarar verebilecek olanlara -hükümetler dâhil- karşı önlem alabileceklerdir. Bunu gerçekleştirmenin önemli bir aşaması da mülkiyet haklarının korunmasına dair hukuksal zeminin güçlendirilmesi olacaktır.

Sonuç olarak çevresel kirlenme ve tahribatın önüne geçebilmenin yolu özel mülkiyet haklarının geliştirilmesi ve hukuksal anlamda güvenceye alınmasında yatmaktadır. Bu sayede toplumsal yapılar ortak malların sorumsuzluğundan uzaklaşarak, özel mülkiyete duyulan sorumluluk sayesinde ekolojik sorunların hızlanan etkisini azaltmış olacaktır.

Stroup'un *Eko-nomi* kitabı yalnızca alan içerisinde araştırma yapanlara değil, gündelik yaşantımızda sıkça karşılaştığımız sorunlara yönelik çözümler üretebilmek adına herkese hitap eden, dil bakımından da oldukça akıcı bir eser olma niteliği taşımaktadır.

5 Stroup, 2014, s. 129.